

УДК 336.717.3

Чаленко Надія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

Наконечний Віктор Сергійович

магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

Чаленко Надежда Владимировна

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Наконечный Виктор Сергеевич

магистр

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Chalenko N.V.

Kiev National University of Technology and Design

Nakonechny V.S.

Kiev National University of Technology and Design

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕПОЗИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКА

EVALUATION OF DEPOSIT OF THE BANK

Анотація: Досліджено методичні підходи щодо оцінки депозитної діяльності банку.

Ключові слова: депозит, ресурсний потенціал, банк, банківські ресурси

Аннотация: Исследованы методические подходы оценки депозитной деятельности банка.

Ключевые слова: депозит, ресурсный потенциал, банк, банковские ресурсы.

Summary: Studied methodical approach assessment of the deposit of the bank.

Keywords: deposit, the resource potential of the bank, bank resources.

Вступ. Важливим джерелом формування ресурсної бази банків є депозитні операції, сутність яких полягає у залученні тимчасово вільних коштів клієнтів (бізнесу та домашніх господарств) в банківську систему. Левова частка банківських ресурсів утворюється у процесі здійснення депозитних операцій банку, від ефективної і правильної організації яких залежить стійкість функціонування банківської установи. Для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо штучно зменшувати вартість депозитів і збільшувати вартість кредитів, для цього необхідно створювати ефективну систему менеджменту банку. Для підтримки своєї конкурентоспроможності банки вимушені пропонувати своїм клієнтам усе нові

послуги, застосовувати різноманітні фінансові інструменти та розширювати свою діяльність

Постановка проблеми. Метою даної статті оцінка концептуальних засад найсучасніших методів удосконалення депозитної діяльності банків та пропозиції щодо їх застосування українськими банками в сучасних ринкових умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Оптимізація організації депозитної діяльності банків є важливою частиною банківського менеджменту, про що свідчить актуалізація наукової уваги щодо дослідження даної проблеми. Доцільно відмітити наукові здобутки Г. Азаренкової, М. Алексеєнка, М. Волошина, О. Дзюблюк, А. Кириченко, О. Колодізева, О. Кравченко, Л. Кузнецова, О. Лаврушина, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки, М. Савлука, Т. Смовженко та інших. Науковці акцентують увагу на завданнях депозитної політики, визначають фактори її формування та реалізації, обґрунтовують рекомендації щодо збільшення депозитних ресурсів банків тощо. Незважаючи на значну кількість публікацій з проблематики, що вивчається, залишається невизначеним питання організації депозитної діяльності банку, яка забезпечить підвищення соціальної відповідальності банків з приводу залучення коштів та своєчасне їх повернення.

Результати дослідження. Головним джерелом формування залучених коштів виступають депозитні ресурси. Від об'єму, видів, структури та ціни залучення ресурсів залежать можливості банку підтримувати свою ліквідність і отримувати доходи та прибуток в необхідному обсязі [1].

Зазначимо, що депозитні операції банків класифікують за різними ознаками [2], при цьому будь-який банк формує власну структуру депозитів, яка є для нього найбільш прийнятною. З огляду на це, аналіз структури залучених клієнтських коштів банку в умовах конкуренції за грошові ресурси має першочергове значення для управління банком. Якість залучених ресурсів виявляється насамперед у їх стабільності. І чим більшою є частка стабільних ресурсів, тим, природно, вищою є ліквідність. Структура залучених клієнтських коштів не тільки відображає ступінь стійкості ресурсної бази банку, але й дозволяє прогнозувати потребу в ліквідних коштах для погашення зобов'язань за депозитами, отриманими кредитами. Клієнтські кошти, на обсяг яких припадає основна частина залучених ресурсів, є базисом для підтримки надійності банку.

Перед тим, як перейти до аналізу депозитних операцій вітчизняних банків, слід відзначити, що коливання динаміки зростання та зменшення заощаджень клієнтів банку завжди адекватні динаміці економічного зростання або падіння.

Основною складовою зобов'язань банків залишалися залучені депозити: на 01.01.2015 кошти фізичних осіб становили 35.6% від загальної суми зобов'язань, кошти суб'єктів господарювання – 24.6%. Загальна кількість відкритих клієнтами рахунків станом на 01.01.2015 становила 117.5 млн. шт., 86.0% яких були поточними рахунками. Основний вплив депозитів протягом звітного року спостерігався на рахунках фізичних осіб – кошти фізичних осіб

скоротилися на 4.0% (на 17.4 млрд. грн.) – до 416.4 млрд. грн. (за 2013 рік збільшилися на 19.2%). Серед них кошти в національній валюті скоротилися на 21.4% (на 53.2 млрд. грн.) – до 195.0 млрд. грн.[3].

Натомість кошти суб'єктів господарювання протягом року зросли на 12.1%, або на 31.1 млрд. грн., – до 287.7 млрд. грн. Більшу частину коштів суб'єктів господарювання (59.8%) становили кошти в національній валюті. За рік обсяг цих коштів зменшився на 2.5% (на 4.4 млрд. грн.) – до 172.0 млрд. грн., а обсяг коштів в іноземній валюті зріс на 44.3% (на 35.5 млрд. грн.). Протягом року в кредитних ресурсах банків зросла частка міжбанківських коштів – на 12.0% порівняно з 10.1% на 01.01.2014[3].

На таку динаміку впливають різноманітні фактори. О.І. Білик [4] стверджує, що на формування депозитних ресурсів банку впливають такі внутрішні фактори, як фактичний розмір капіталу; імідж банку на ринку депозитних внесків і поточних рахунків; ефективність маркетингової, особливо конкурентної політики банку; кваліфікація персоналу, у тому числі культура обслуговування клієнтів; технології, що використовуються банком, та їх відповідність потребам наявних і потенційних клієнтів; широта номенклатури послуг, що надаються клієнтам у процесі обслуговування їх поточних, депозитних й інших рахунків; фінансові можливості щодо оплати залучених коштів, обумовлені ефективністю їх подальшого розміщення; цінова політика банку; маркетингова стратегія банку; стабільність клієнтської бази банку.

Васильченко З. М. [5] до зовнішніх факторів, що впливають на формування депозитних ресурсів банку, відносить рівень конкуренції в банківській сфері; поточну кон'юнктуру ринку; регулювання з боку НБУ; стан грошово-кредитної системи; рівень інфляції; нормативно-правову базу оподаткування, валютних операцій, антимонопольного законодавства; рівень доходів населення; рівень розвитку окремих галузей, регіонів.

На нашу думку, при визначення ефективності депозитної діяльності банку доцільно здійснювати чотири основні послідовні етапи аналізу, представлені на рис.1.

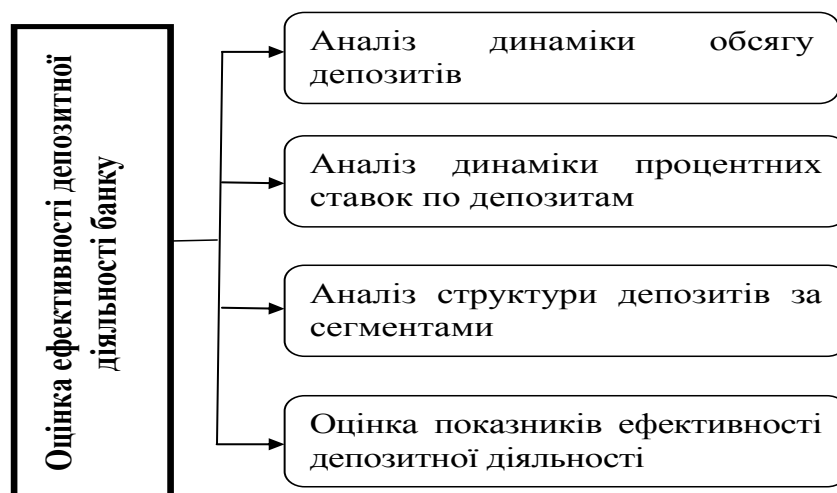

Рис. 1. Етапи аналізу депозитної діяльності банку

Отже, на першому етапі доцільно здійснити горизонтальний аналіз депозитів банку. Цей етап передбачає оцінку динаміки депозитів банку.

Розглянемо ефективність депозитної діяльності банківської групи ПУМБ. В групу входять банки ПАТ «Перший український міжнародний банк» та АТ «Ренесанс Капітал».

Група здійснює свою діяльність в Україні. Попри те, що економіка України вважається ринковою, вона продовжує демонструвати певні особливості, властиві економіці, що розвивається. Такі особливості характеризуються, але не обмежуються, низьким рівнем ліквідності на ринках капіталу, високою інфляцією та значним дефіцитом балансу державних фінансів та зовнішньої торгівлі.

Стрімке знецінення національної валюти, зростання рівня інфляції, скорочення рівня доходів населення, зменшення надходження доходів та капітальних інвестицій, відтік капіталу з української економіки в зв'язку з анексією Автономної Республіки Крим та озброєної антитерористичної операції на сході країни, спричинили зниження основних економічних показників, збільшення дефіциту державного бюджету, зменшення валютних резервів Національного банку України та, як наслідок, подальше зниження кредитного рейтингу суверенного боргу України.

Незважаючи на відтік коштів по банківській системі, ПУМБ став одним із лідерівринку по утриманню ресурсів.

Таблиця 1

Балансові показники на кінець періоду (в млн. грн.)

Показники	2013	2014	Зміна показників	
			абс.	%
Активи (net) на кінець періоду	32 159	37 431	5 272	16,4%
Кредитний портфель (gross), в т.ч.:	24 592	33 445	8 853	36,0%
Кредити корпоративним клієнтам (gross)	17 766	25 860	8 094	45,6%
Кредити приватним клієнтам (gross)	6 826	7 584	758	11,1%
Портфель цінних паперів	3 192	1 947	-1 245	-39,0%
Кошти клієнтів, у т.ч.:	21 068	26 273	5 205	24,7%
Кошти корпоративних клієнтів	9 704	13 609	3 904	40,2%
Кошти приватним клієнтів	11 363	12 664	1 301	11,4%
Власний капітал	5 572	5 532	-40	-0,7%
Загальний капітал (Рівень 1 + Рівень 2)	5 747	6 024	277	4,8%

В економічній літературі зобов'язання заведено поділяти на залучені та запозичені кошти. Залучені кошти є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій.

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових платіжних картах, кредиторська

заборгованість тощо. У банківській практиці залучені кошти називають депозитними зобов'язаннями.

Аналіз масштабів діяльності банку щодо залучення зовнішніх джерел фінансування своєї діяльності починається з визначення частки, яку займають зобов'язання банку у валюті балансу.

Таблиця 2

Динаміка та масштаби депозитної діяльності ЗАТ “ПУМБ”

Показники	2013р.	2014р.	Відхилення	
			абсолютне	відносне, %
1. Зобов'язання банку, млн. грн.	26587	31900	6313	23,74
2. Власний капітал банку, млн. грн.	5572	5532	-40	-0,72
3. Валюта балансу банку, млн. грн.	32159	37431	5272	16,39
4. Частка зобов'язань у валюті балансу, %	0,83	0,85	0,02	*
5. Співвідношення зобов'язань та власного капіталу (коефіцієнт фінансового важеля)	4,77	5,77	1,0	*

З даних табл. 2 видно, що за аналізований період банк значно розширив масштаби своєї діяльності, про що свідчить збільшення валюти балансу на 5272 млн. грн, або на 16,39%. При цьому збільшення ресурсної бази відбувалось лише за рахунок залучених коштів. Це, безумовно, позитивно характеризує роботу банку. При цьому, власний капітал банку зменшився на 40 млн. грн., або на 0,72%, а його зобов'язання зросли на 6313 млн. грн, або на 23,74 %. Тут ми бачимо не пропорційне зростання капіталу та зобов'язань банку. При цьому збільшився зменшився рівень фінансової стійкості банку. Питома вага зобов'язань у загальних джерелах формування ресурсів дещозросла і в 2014 році становила 85%, а сума зобов'язань перевищує суму капіталу банку майже в 5 разів. Наведені показники свідчать про недостатньо виважену позицію банківських менеджерів: ризики, викликані розширенням залучених коштів, не покриваються змінами суми власного капіталу, що має бути гарантією банківських зобов'язань.

Станом на 31 грудня 2014 року серед розміщених депозитів вагому частку утворюють 10 найбільших клієнтів на суму 5430702 тис.грн., що становить 21% коштів клієнтів (2013 рік – 3079384 тис.грн. або 15%).

Депозити групи банків ПУМБ, млн. грн.

Вкладники	2012	2013	2014
Юридичні особи			
поточні рахунки	4712273	6443972	8636399
строкові депозити	2680157	3260333	4972357
Фізичні особи			
поточні рахунки	1826025	2140561	2513302
строкові депозити	8462388	9222689	10150461
Всього	17680843	21067555	21067555

Станом на 31 грудня 2014 року до складу коштів клієнтів банку ПУМБ входять депозити у сумі 1221554 тис.грн. (2013 рік – 640582 тис. грн.), які являють собою забезпечення кредитів клієнтам та зобов'язань з надання кредитів у сумі 1850117 тис. грн. (2013 рік – 558252 тис. грн.). Крім того, 130060 тис. грн. (2013 рік – 586675 тис. грн.) утримуються в якості забезпечення зобов'язань за імпорними акредитивами, гарантіями та авалуванням векселів.

Відповідно до законодавства України банк зобов'язаний повертати строкові депозити фізичним особам на вимогу вкладника. Якщо строковий депозит повертається на вимогу вкладника до настання строку погашення, проценти виплачуються за ставкою, передбаченою для депозитів до запитання, якщо у договорі не зазначена інша процентна ставка.

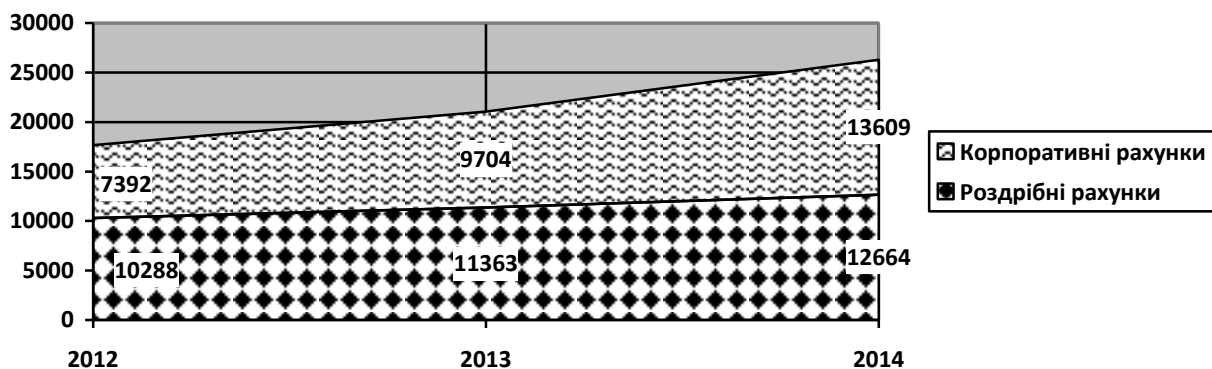

Рис. 2. Депозити групи банків ПУМБ в розрізі сегментів

Як видно з рис. 2, зростання депозитної бази відбувалося в основному за рахунок приросту корпоративних рахунків, що є позитивною тенденцією.

За 2014 рік українська гривня девальвувала по відношенню до основних іноземних валют, зокрема, офіційний обмінний курс гривні до долару США Національного банку України (далі – НБУ) зріс на 97,28% з 7,993 гривень за долар США на 1 січня до 15,768556 гривень за долар США на 31 грудня 2014 року.

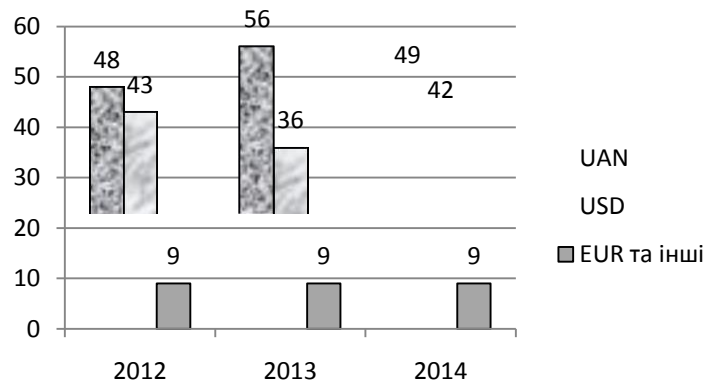

Рис. 3. Структура депозитів ПУМБ у розрізі валют

Незважаючи на валютну ситуацію в Україні, структура депозитів у розрізі валют вагомо не змінювалась. Найбільш стабільну частку депозитів складають вклади у євро. Незначні коливання у межах 1-7% відмічені для депозитів у національній валюті. Відповідно частка вкладів в USD змінюється від 36 до 43%.

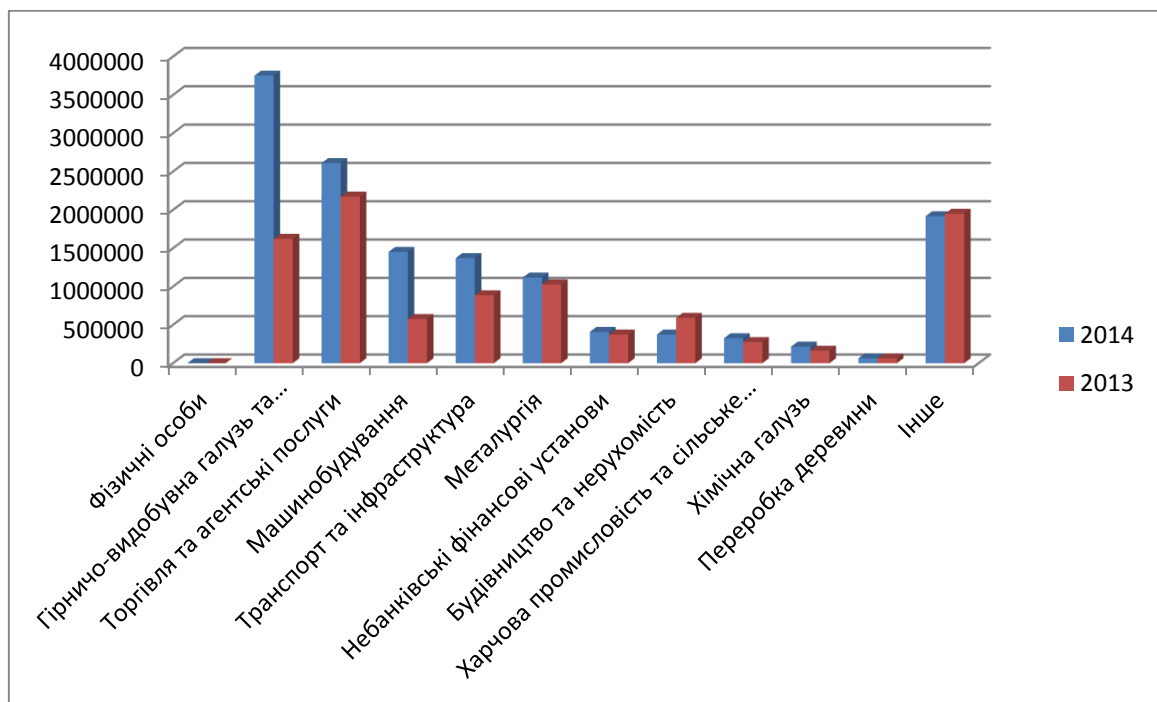

Рис. Розподіл депозитів за галузями економіки

Галузевий аналіз рахунків дозволяє зробити висновок, що банк ПУМБ має зобов'язання перед широким колом клієнтів різного галузевого спрямування. Зростають депозити фізичних осіб (на 1301 млн. грн.), гірничо-видобувної галузі та енергетики (на 2129 млн. грн.), торгівлі та агентських послуг (на 437 млн. грн.), машинобудування (на 875 млн. грн.) тощо. На 218 млн. грн. скоротились вкладення підприємств, що здійснюють будівництво та операції з нерухомістю.

Банк зацікавлений у розширенні обсягів залучених депозитних коштів, що перебувають тимчасово у його розпорядженні. Для цього банку необхідно постійно вдосконалювати старі й упроваджувати нові форми і методи залучення різних категорій вкладників, а саме: вести науково-дослідну, аналітичну роботу, активно використовувати рекламу, маркетинг, розширювати ділові контакти з клієнтами.

Висновки. У роботі вирішено важливе науково-практичне завдання щодо критичного огляду підходів щодо класифікації факторів формування депозитних ресурсів банку. Досліджена класифікація зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на формування депозитної політики банку потребує розробки спеціальної методики оцінки їхнього впливу на ефективність та стабільність банківської діяльності в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища, що є предметом подальшого дослідження.

Список літератури

1. Радченко Н.Г. Методичні підходи до оцінки ефективності депозитної політики банку/ Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – №3(27). – 2014. – С. 161-166.
2. Банківські операції [Текст]: Підручник/ За ред. д.е.н., проф.О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ«Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Річний звіт Національного банку України/ режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>
4. Білик О. І. Основні принципи формування заощаджень України / О.І. Білик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/863/3/2004_05.pdf.
5. Васильченко З. М. Кошти населення у формуванні фінансових ресурсів банків / З. М. Васильченко // Фінанси України. – 2002. – № 4. – С. 94 –104.